

DISCURS INAUGURACIÓ CURS UNIVERSITARI 2015-16
4 de setembre, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona

- **Sr. Josep Anton Ferré**, Rector Magnífic de la URV
- **Sr. Joan Pedrerol**, president del Consell Social de la URV
- **Il·lm. Sr. Joaquim Nin**, delegat territorial del Govern de la Generalitat a Tarragona
- **Il·lm. Sr. Josep Poblet**, president de la Diputació de Tarragona
- **Sr. Antoni Castellà**, secretari d'Universitats i Recerca
- **Rectors i presidents dels consells socials de les universitats**
- **Alts càrrecs de la Secretaria d'Universitats i Recerca**
- **Membres** del Consell Rector de de la URV
- **Sr. Mario Ruiz**, secretari general de la URV
- **Autoritats acadèmiques, municipals i representants institucionals**
- **Amics i amigues,**

Inaugurem el curs universitari 2015-16 en un moment transcendent de la nostra història. Un moment que ha de ser d'esperança ja que, com sabeu, som convocats a decidir, en breu, sobre la configuració de la nostra vida col·lectiva, la qual inclou, és clar, les universitats.

És per això que la inauguració del curs que avui celebrem tanca un cicle de legislatura, per al món universitari i per a l'equip d'Universitats i Recerca que he tingut el privilegi de dirigir des del 2011. Durant aquest període hem patit, amb tots vosaltres, les conseqüències d'una crisi econòmica de la qual cap sector ha quedat al marge. El sistema universitari català ha hagut de trobar els mecanismes per fer-hi front. Els ha trobat, i, n'estic convençut, s'han pogut mantenir, consolidar i fins i tot reforçar les polítiques sobre les quals el sistema universitari i de recerca de Catalunya fonamenta la seva qualitat. Però l'esforç ha estat gegantí.

Vull remarcar un fet notable: aquest esforç s'ha fet en un context que, a grans trets, només es pot descriure com de normalitat acadèmica, conseqüència i testimoni del nivell de maduresa de la nostra comunitat universitària, del treball ingent de les autoritats acadèmiques i d'un consens bàsic de les instàncies polítiques sobre què ha de representar la universitat per al futur de Catalunya.

Voldria repassar algunes de les innovacions dels darrers anys, centrant-me en aquelles que, encara que hagin pogut ser induïdes per la crisi, no s'haurien de revertir, ans al contrari, ja que en molts casos representen iniciatives vàlides i que ens han de permetre no només superar la crisi sinó sortir-ne enfortits. No és bo necessitar una crisi per introduir reformes, però tampoc no ho seria tornar-les enrere simplement perquè la seva implementació ha estat estimulada per una crisi.

En repassaré 11:

1. *Accés*

L'accés és un tema delicat en si mateix i ho serà encara més en els anys que vénen a causa de disposicions, en aquest aspecte irreflexives, de la LOMCE. El sistema de la selectivitat ha funcionat bé i eliminar-lo sense més obre un buit que convida al caos i només pot accentuar l'ansietat que els estudiants, i les famílies, pateixen en el procés d'assignació de places. El sistema universitari català, a través del Consell Interuniversitari de Catalunya, s'ha protegit, manifestant la voluntat de reconstruir un sistema similar a la selectivitat actual. Dit això, no podem perdre de vista que hi haurà necessitats d'adaptació (un exemple en són les proves específiques indicades per a algunes titulacions). És essencial que aquestes, si s'han de fer, es facin amb prudència i sent molt escrupolosos a no obrir la porta a possibles males pràctiques, com el favoritisme. Oi que no heu sentit a parlar de "l'endoll" fa molts anys a la universitat? Els procediments han de seguir sent impecables.

2. *Beques, ajuts i preus*

Sobre aquest tema voldria ser molt clar. El que necessitem, en primer lloc, són més recursos per a beques, en particular per a les beques del tipus equitat (que també haurien d'incloure, idealment, provisions per a manteniment o allotjament), i alhora el ple control del fons de beques (que continua sense haver estat transferit per l'Estat, a pesar de les resolucions del Constitucional. Però això no us estranya, oi?). Com més recursos tinguem, més podrem fer. Vull fer constar, en segon lloc, que la política de preus personalitzats, o de pagament per renda, o de tarificació social, ha funcionat i que és la política del futur. Un 40% dels alumnes de les universitats públiques estan rebent algun tipus d'ajut i en els darrers tres cursos hem obtingut el valor més alt de la història en la ràtio estudiants universitaris sobre població jove. Per als que arriben a les portes de la universitat el pagament per renda fa que la matrícula sigui una barrera tova. És més que raonable que a l'hora de finançar els seus estudis, aquells estudiants que se'ls poden costejar bé, ho facin i els que no, rebin algun tipus d'ajut. I no oblidem que cap alumne paga més del 25% del cost dels seus estudis (o, parlant amb precisió, del cost per estudiant de les universitats), que cada vegada més -i ho celebrem i ho estimulem- els alumnes que tenim vénen d'arreu, i, finalment, que la subvenció bàsica a les universitats la paguen exclusivament els contribuents catalans.

3. *Oferta docent.*

L'adaptació a Bolonya, i a la LOU, va constituir un autèntic xoc a l'estructura curricular de les universitats. La feina es va fer adequadament. Atès que ara estem corregint disfuncions d'aquella primera adaptació és important no perdre de vista algunes de les característiques positives del model de base. És cert, ho he dit en alguna ocasió, que oferim als nostres alumnes massa opcions perquè triïn allò que volen fer a la vida, i ho fem massa aviat. Però, tot i així, un model d'opcions curriculars basat en la iniciativa de les universitats i un registre

és infinitament millor que el que havíem tingut històricament: un catàleg d'opcions uniforme i redactat des d'un Ministerio. Si en un registre hi ha coses a corregir, les universitats ho poden fer. La nova flexibilitat pel que fa als crèdits necessaris per a un grau i per a un màster, tan exigida des de Catalunya, ens obre també possibilitats encara que ens pot complicar una mica la vida, ho admito. En aquest tema cal defugir dels plantejaments simples i uniformes (4 + 1, 3 + 2, etc.) i, per tant, aplaudeixo l'acord de la Junta del CIC, amb participació del Consell d'estudiants, del qual es deriva que hi poden haver graus de tres i de quatre anys, hi poden haver màsters d'un any i de dos anys; i grau i màster de diferents durades es poden combinar com sigui convenient. Al cap i a la fi, l'esperit de Bolonya és que allò que compta és el nombre de crèdits adquirits. Es pot establir, per exemple, un requisit de mínims per a un exercici professional determinat, però és secundari com s'estructurin aquests en termes d'una seqüència de titulacions. I no oblidem, tampoc, el referent europeu. Assegurem-nos que no posem els nostres alumnes en situació de desavantatge. Avui en dia, més del 85% dels intercanvis d'estudiants que es fan a Catalunya en l'àmbit de l'Espai Europeu d'Educació Superior es donen amb països que tenen com a estructura principal els graus de tres anys.

4. Terceres llengües.

La competitivitat de les nostres universitats, i l'objectiu d'una inserció laboral òptima, exigeixen la competitivitat dels nostres estudiants. I en el món actual això demana domini d'idiomes. Hem fet, amb el requeriment d'una tercera llengua per graduar-se, i amb l'impuls del programa PARLA3 de beques i ajuts, un pas molt important per acabar amb una deficiència històrica. Aquest requeriment constitueix una de les iniciatives clau dels darrers anys i caldria mantenir el seu caràcter prioritari fins a la plena consolidació dels seus resultats. M'alegra, evidentment, que la formació en idiomes guanyi pes en l'ensenyament secundari i si un dia els alumnes ens arriben sense carències idiomàtiques, doncs magnífic. Però no menystinguem el paper incentivador cap a les famílies i cap a l'ensenyament secundari que aquesta mesura té.

5. Internacionalització de l'estudiantat.

Intensificar el procés d'internacionalització de l'estudiantat de les universitats catalanes és molt necessari, i s'està fent, des de les universitats mateixes i des de l'Administració de la Generalitat (la distinció International Master's Program, o la plataforma UCATx, que aplega una oferta de MOOCs, en serien exemples pel que fa a aquesta darrera). No ho estem fent simplement per generar recursos addicionals, sinó perquè, cada vegada més, la visibilitat i la connectivitat internacional, també en la faceta formativa, són part del que constitueix la qualitat i són, en conseqüència, un test de la nostra competitivitat. Evidentment, haurem de procurar que -més enllà d'una inversió inicial- això no ens costi diners, ja que si no es poden cobrir costos l'escalabilitat serà impossible i, per tant, l'ambició quedarà inevitablement limitada. És, doncs, previsible que les universitats hagin d'utilitzar instruments adients

per desenvolupar els seus programes d'internacionalització. S'han sembrat moltes llavors i algunes plantes ja creixen. Però no és gens fàcil, perquè la competència, en l'àmbit de la formació internacional, és ferotge. Cal persistir, amb determinació i paciència. Un objectiu de 15.000 estudiants internacionals addicionals en l'horitzó del 2020 (actualment n'hi ha 21.200) és una fita ambiciosa, però que hauria de ser factible.

6. Agència per a la Qualitat.

El Parlament de Catalunya ha aprovat, amb un consens amplíssim pel qual cal felicitar-se, la llei de l'AQU. Literalment a l'últim minut, però ja la tenim. Gràcies a la iniciativa, aquesta institució central en el sistema, i pionera a Europa, té una homologació europea plena i absoluta. Hem de tenir l'ambició que l'AQU sigui la nostra agència de qualitat. No en necessitem cap altra, en el sentit que cap altra hauria de ser indispensable.

7. Programa Serra-Hünter i política de professorat.

Amb grans dificultats, ateses les limitacions legislatives sobre contractació derivades dels programes d'estabilitat i de les interpretacions restrictives del Ministerio de Hacienda, hem aconseguit iniciar la segona etapa del programa Serra-Hünter aprofitant les esclotxes del sistema. Hem pogut així palesar que, fins i tot en moments difícils, el sistema està compromès amb la captació i retenció de talent i que valora la internacionalització del professorat. Com sabeu, el programa té previst incorporar, fins al 2020, 500 nous professors, en la modalitat permanent o de lector en vies de permanència (tenure-track). Però el programa Serra-Hünter recull només una part de la contractació global de professorat. Una pregunta clau és què farem respecte a les tipologies de contractació, Serra-Hünter o no, quan la contractació es repregui amb normalitat. Durant quasi cinc anys no hem obert noves places de funcionaris. Els drets dels funcionaris existents han de ser escrupolosament respectats, però una universitat que vol emmirallar-se en el millor d'Europa hauria d'aprofitar la discontinuïtat, malauradament proveïda per la crisi, per fer permanent quelcom que encara pot ser percebut com a provisional: la no utilització de la via funcional per a la nova contractació a les universitats catalanes. Faig notar que la distorsió que representaven els incentius econòmics a la via funcional deguts a la no cotització a la seguretat social han desaparegut.

8. Estructura organitzativa de les universitats.

Malgrat la rigidesa de la LOMLOU, les universitats, en diferent grau, han pogut iniciar reorganitzacions internes de facultats, escoles, departaments i instituts universitaris. Me'n felicito i les felicito. Ens allunyem d'una fragmentació que era un vestigi de la vella organització per càtedres, i ens apropem cap a models més internacionals, on les estructures internes es flexibilitzen, s'ajusten a les singularitats de cada universitat i guanyen en eficàcia. Queda, però, molt camí per fer: una part el podem fer si hi posem voluntat i disposició, però el repte principal

passa per l'ampliació del camí, és a dir, per la superació del marc restrictiu de la LOMLOU.

9. *ConSORCI de serveis.*

El desembre del 2013 vàrem constituir el CSUC, el Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya, a partir de la fusió del CBUC i del CESCA. A hores d'ara ja està demostrant la seva efectivitat en molts fronts, tant en els tradicionals (per exemple, impulsant la Plataforma UCATx), com en els més nous (per exemple, el de la factura elèctrica, on calculem un estalvi del 13%). Tot fa pensar que les possibilitats d'estalvi per la utilització d'economies d'escala i de concertació de capacitat de negociació són molt considerables. El CSUC, com l'AGAUR o l'AQU, és una institució característica del sistema català: transversal, eficaç i amb una denominació modesta.

10. *Doctorats Industrials.*

És un dels programes més innovadors i ambiciosos que s'han iniciat aquests darrers anys. Ara ja tenim una bona resposta per a l'empresa que ens pregunta com pot trobar ajut a la universitat per a les seves activitats d'innovació. Li hem de dir: nosaltres t'ajudarem a cercar entre els grups existents algun que encaixi amb les teves necessitats i tu llavors promouràs un doctorat industrial. El Programa ja es troba en la seva tercera edició. S'han posat en marxa més de 150 projectes, amb la participació de 120 empreses, des de start-ups fins a empreses grans, i en tots els àmbits (ciències, enginyeries, ciències de la salut i humanitats, entre d'altres). A la propera convocatòria n'hi ha previstos 75 més. És un volum considerable i que ens està convertint en referent a Europa en aquesta iniciativa.

11. *Indústria del Coneixement.*

Una tasca ja iniciada i que hauria de donar fruits en els propers anys és l'estímul a la generació d'empreses de base científica a partir del coneixement present a les nostres universitats i entorns de recerca. No estem a zero. Conec la situació ara i conec la de fa quinze anys. El progrés ha estat molt significatiu. Ara ja tenim empreses, fins i tot empreses grans, que s'han originat com a start-ups universitàries. I la universitat i la recerca ja no miren d'esquena al mercat i al món de l'empresa (l'èxit en l'obtenció de Proofs of Concept de l'ERC en dóna testimoni: a la primera convocatòria del 2015 hem aconseguit 5 del total de 45 atorgades a tot l'Espai Europeu de Recerca). Aquesta primera etapa l'hem superada. Estem a punt, doncs, per poder portar en els anys vinents la innovació de base universitària al mateix nivell a què hem portat la recerca de base universitària, aprofitant precisament que aquesta ja ha arribat a un gran moment de maduresa. Tenim la base de coneixement i tenim l'actitud apropiada. Ara cal que el coneixement, en efecte, vessi cap a l'economia. És per això que vàrem dissenyar el programa de suport financer Indústria del Coneixement (amb tres instruments: llavor, producte i creixement) que pretén mobilitzar fins a 30 M€ i que en la seva primera convocatòria està anant molt bé (en

llavor i producte hi participen 50 institucions, pràcticament la totalitat de universitats i centres de recerca).

En el conjunt del sistema universitari català hi estudien actualment 230.000 alumnes de tot tipus (cicles, graus i màsters, presencials i a distància). El 31% de la població catalana entre 25 i 34 anys té estudis universitaris, un percentatge que se situa per sobre de la mitjana de l'OCDE. Si ho mirem des de la perspectiva dels objectius del Programa 2020 de la UE -que es marca un 40% de la població entre 30 i 34 anys amb estudis terciaris- a Catalunya, amb les dades dels darrers anys, ja estem en el 47% (aquest percentatge inclou també els graduats dels cicles superiors de formació professional). De vegades ens preocupa, i és bo que ens preocupi, el fenomen de la sobrequalificació, és a dir, el de graduats universitaris que treballen en feines per sota de les seves qualificacions. Però la solució no l'hem de cercar en la restricció del flux de graduats universitaris, ha de sorgir de la creació de llocs de treball qualificats. Que no es pugui dir mai que la manca de professionals qualificats ha impedit atraure inversions que fomentin la creació dels llocs de treball qualificat que han de ser la clau del nostre futur.

Si ampliem l'objectiu més enllà de la dimensió estrictament formativa i observem el sistema universitari i de recerca en la seva globalitat, comptabilitzem un conjunt de dotze universitats en una posició central, acompanyades per una seixantena de centres de recerca (entre CERCA i CSIC) i de tot un entorn d'hospitals universitaris, grans infraestructures, centres tecnològics i parcs científics. Un hàbitat científic que aplega al voltant de 45.000 persones, incloent 25.000 recercaires, tant del sector públic com del privat, i que representen l'1,3% de la població activa. Avui Catalunya és un pol de coneixement reconegut, no només per la seva dimensió sinó també per la seva qualitat. És una realitat de la qual podem estar orgullosos.

Certament, sense la crisi tindriem una situació millor i hauríem mantingut el ritme de creixement anterior. Però resistir la crisi i mantenir-nos és una prova de foc que hem superat i que ens ha enfortit. Prenguem una perspectiva temporal llarga. Aquesta vegada cap al passat. Retrocedim cent anys. En el discurs de constitució de la Mancomunitat de Catalunya, el 6 d'abril de 1914, un discurs curt però solemne, Prat de la Riba hi va incloure el paràgraf següent:

“ Volem que el nostre pensament no sigui, com ho és fins ara el de totes les regions ibèriques, exclòs de la col·laboració universal; que la investigació científica nostra s'avanci a treballar en les línies avançades a on es lliuren les batalles de la ciència, on treballen els homes que inventen, els que enriqueixen amb noves adquisicions el patrimoni intel·lectual, moral i artístic de la humanitat“.

Excepte per l'absència de les dones, és un enunciat impecable. Crec que si Prat de la Riba ara fos aquí es manifestaria satisfet. Efectivament, la universitat catalana avui fa ciència de frontera, és a dir, està posicionada, ell deia, a les “línies avançades on es lliuren les batalles de la ciència”. A despit de dues dictadures, d'una guerra, de dificultats econòmiques i de crisis, hem anat endavant. Missió complerta, li podríem dir. Però potser ell ens diria: no del tot.

La distància entre Catalunya i, diguem, Suïssa, un altre país muntanyós de les mateixes dimensions, era molt més gran el 1914 que no pas ara. Però ara encara n'hi ha. I li diríem: tens raó, estem fets de la mateixa pasta que vostè i som tan ambiciosos com vostè. Efectivament, Suïssa està encara per davant nostre i, per tant, sabem que hem de mantenir l'esforç i el rumb.

Què ens fa falta per arribar, algun dia, al nivell suís? Doncs quatre coses:

- 1a. Que el país creixi i que en termes econòmics s'apropi a Suïssa. Que res no ens freni la possibilitat d'arribar-hi.
- 2a. Que augmentin els recursos disponibles per a la hisenda catalana, que haurien de provenir, des d'ara mateix, d'una retenció més gran dels impostos que paguem els catalans (no d'augmentos impositius, ja en paguem prou!) i, amb el temps, del creixement econòmic.
- 3a. Que s'incrementin els recursos de les universitats, tant públics com privats.
- 4a. Que ens deslliurem de la cotilla normativa actual, és a dir, de la LOMLOU, una llei que, en termes generals, encarcara i respon a un model uniformitzant, burocràtic i antiquat.

Algunes d'aquestes fites demanen constància en el temps. Altres, les podríem tenir demà si hi hagués la decisió política adequada i això, en part, depèn de nosaltres. En tot cas, tots sabem, perquè ho hem practicat sempre, que cal explotar tots els marges, i de marges n'hi ha (l'uropeu és molt important) per assegurar a cada moment la màxima qualitat possible i el màxim ritme de millora. El nostre principi d'actuació ha de ser el de la persistència, el de no desanimar-nos mai.

I ara us diré quelcom que el sistema universitari català no necessita: la falta de respecte i el menysteniment gratuït. L'altre dia llegia una referència a les nostres universitats en un mitjà de comunicació que deia: "La institució s'ha convertit actualment en poc més que una oficina d'expedició massiva de títols, que a més en molts casos està allunyada de les veritables necessitats socials i econòmiques". Es veu que no és prou important que els nostres graduats universitaris, els nostres enginyers, metges o economistes estiguin altament considerats per les empreses globals que els contracten, pels hospitals del món que els reclamen, o per les escoles de postgrau i de negocis -dels Berkeleys i Harvards d'aquest món- que els admeten en els seus programes de màster.

Permetin-me concloure amb agraïments. Gràcies a tota la comunitat universitària perquè ha sabut entendre que els temps eren genuïnament difícils i que ha reaccionat d'una manera exemplar: treballant bé, tenaçment i sense sucumbir al desànim. I gràcies, també, als membres de l'equip de la Secretaria d'Universitats i Recerca. Us voldria dir el que ja sabeu: que porten la universitat i la recerca, així com el servei al país, al cor i al cap, que són la seva passió, i que constitueixen un equip magnífic.

Moltes gràcies.